

Lund universitet
Statsvetenskapliga institutionen

STVC67
HT16
Handledare: Annica Kronsell

Klimatanpassning - för vem?

- en kritisk diskursanalys av Kristanstad och Vellinge kommuns klimatanpassningspolicy

Sofie Ask

Abstract

This essay discusses climate adaption within two municipalities in Sweden. It is a comparative discourse analysis between Kristianstad and Vellinge and their climate adaption programs. It poses the question of how and to what extent different social groups are considered in the climate adaption documents. Through using Fairclough's three dimensional model of analysis on policy documents, this essay identifies different social categories and discusses how they are represented in the policy documents. An analysis model is created to combine Fairclough's three dimensional model with an intersectional analysis. The three questions in the analysis model are grounded in Mari Matsudas' "*ask the other question*" and the aim with the questions is to ask a question even if something seems obvious. The conclusion of the essay can tell that climate adaption is presented differently in the two municipalities. In Kristianstad some consideration are taken to different social group whereas this is not as evident in the Vellinge policies.

Key words: intersectionality, discourse analysis , climate change, climate adaption

Words: 8010

Abstract	2
1 Inledning	4
1.2 Syfte och frågeställning	5
1.3 Material	6
1.3.1 Kristianstad kommun	6
1.3.2 Vellinge kommun	7
2 Metod och teori	8
2.1 Diskursanalys	8
2.2 Norman Faircloughs kritiska diskursanalys	9
2.3 Genomförande	9
2.3.1 Granskning av diskursiv praktik	10
2.3.2 Granskning av text	11
2.3.3 Granskning av social praktik	11
2.4 Avgränsning, etik, och min egen roll i analysen	12
3 Analys	13
3.1 Granskning av diskursiv praktik	13
3.1.1 Klimatförändringar globalt	14
3.1.2 Klimatförändringar i Sverige	15
3.1.3 Klimatanpassning globalt	16
3.1.4 Klimatanpassning i Sverige	16
3.2 Granskning av text	17
3.3 Granskning av social praktik	18
3.3.1 Traditionell feministisk teori	18
3.3.2 Intersektionalitet	19
3.3.3 Intersektionalitet och klimatförändringar	20
3.4 Analysmodell	20
3.5 Representerade sociala kategorier	21
3.5.1 Bebyggelse och infrastruktur	21
3.5.2 Hälsa	22
3.5.3 Utsatta yrkesgrupper	23
3.5.4 Grupper som inte representeras	24
3.6 Explicita och implicita antaganden	24
3.7 Explicita och implicita antaganden i förhållande till representerade sociala kategorier	26
3.7.1 Bebyggelse och infrastruktur	26
3.7.2 Hälsa	27
3.7.3 Utsatta yrkesgrupper	28
5. Slutdiskussion	29

1 Inledning

Alla levande varelser på jorden står idag inför allvarliga förändringar som kommer att påverka de kommande generationer som ännu inte fötts. Förändringarna kommer att få stora och förödande effekter för djur, natur och människor, något som redan börjat märkas runt om i världen. På södra halvklotet drabbas fattiga länder som Bangladesh av allvarliga översvämningar och i norr smälter glaciärerna. Stormar har fått katastrofala effekter i USA och värmeböljor i Sverige leder till okontrollerade skogsbränder. Anledningen till detta beror främst på den globala uppvärmningen av jordklotet som förstärker växthuseffekten. Klimatförändringarna kommer att drabba hela mänskligheten om uppvärmningen av atmosfären fortsätter i den rasande fart som skett hitintills. De som redan idag drabbas mest är fattiga grupper och allra främst framförallt fattiga kvinnor. Det är även denna grupp som har minst påverkan på klimatförändringarna och även minst påverkan på beslutsfattande i klimatfrågor (Kajser & Kronsell 2007, Bulkeley & Newell 2010).

Det är en enorm skillnad i hur stort klimatavtryck människor gör i olika delar av världen och även beroende på om de är man eller kvinna, fattig eller rik. De mönster vi kan se globalt sett förekommer även i Sverige och vi kan se att män gör ett klimatavtryck som är dubbelt så stort som kvinnors. Inom klimatdiskursen är det manliga perspektivet dominerande och ses även som normen. Framgång och lycka kopplas ihop med konsumtion och resande samtidigt som det beteendet är oförenligt med minskade utsläpp. Lösningar för minskade utsläpp presenteras främst av män, för män och handlar om tekniska lösningar som leder till ett fortsatt bekvämt liv med bil, solsemestrar och lyxkonsumtion (Röhr 2007:3).

En konsekvens av klimatförändringarna förväntas bli ökad ojämlikhet mellan kvinnor och män som kan ta sig uttryck i förändrad arbetsfördelning. Det kan även bero på att kvinnor tar ett större ansvar för att ta hand om sjuka som drabbats negativt av klimatförändringarna (ibid). Ett problem som kan uppkomma vid diskussion av klimatförändringarnas påverkan på människor kan bli dess fokus på ett binärt könssystem. En uppdelning av människor som sker genom att sortera kvinnor och män i två grupper kan få konsekvensen att det inte tas hänsyn till

deras olika erfarenheter i livet och förutsättningar i samhället. Bland männen är det inte alla som kör bil regelbundet och därför har en stor påverkan på klimatet. Det är inte heller alla kvinnor som i Sverige som dagligen åker kommunalt och avstår onödig konsumtion. I avsnitt 3.1 presenteras en närmre beskrivning av klimatförändringar och klimatanpassning och vilken påverkan detta har på människor både globalt men även i Sverige.

Ett intersektionellt perspektiv kan vara användbart för att ge insikt i klimatförändringarnas konsekvenser för olika sociala grupper, utöver det förenklade grupperna kvinnor och män. Det intersektionella perspektivet är därför angeläget att använda för att se vilka grupper i samhället som representeras och tas hänsyn till i klimatarbetet och vilka som inte gör det. I denna uppsats undersöks om hänsyn tas till olika sociala grupper i Kristanstad och Vellinge kommuns klimatanpassningsarbete¹. Genom att använda ett det intersektionella perspektivet vill jag främst undersöka om samma mönster som kan ses globalt sett även upprepar sig på kommunal nivå. I avsnitt 3.3.2 presenteras de kategorier som analysen av materialet främst kommer fokusera på.

Den metod och teori som kommer användas är kritisk diskursanalys vilken för med sig vissa grundläggande antaganden om världen, som att världen är socialt konstruerad och att det inte endast existerar en endaste sanning. Uppsatsens disposition är utformad utifrån en tredimensionell modell som utformats av Norman Fairclough. Den tredimensionella modellen presenteras och förklaras närmre i avsnitt 2.3.

1.2 Syfte och frågeställning

Syftet med uppsatsen är att undersöka om det finns en skillnad i klimatanpassningspolicys mellan två skånska kommuner; Kristianstad och Vellinge, vad gäller representation av och hänsyn till olika samhällsgrupper. Dessa kommuner ligger båda i Skåne, har liknande förutsättningar och löper samma risk att drabbas av klimatförändringar.

¹ Av de två undersökta kommunerna har endast Kristanstad kommun en fullt utvecklad klimatanpassningspolicy. Vellinge kommun har publicerat material som beskriver deras arbete med klimatanpassning vilket omnämns som klimatanpassningsarbete. Begreppet klimatanpassningsarbete kommer även att användas i uppsatsen av den anledningen.

Min frågeställning lyder: Vilken hänsyn tas till olika samhällsgrupper i kommunernas klimatanpassningspolicy?

1.3 Material

Det material som uppsatsen utgår från är Kristianstad och Vellinge kommuns riktlinjer och policy runt klimatanpassning. I Sverige läggs det största ansvaret för klimatanpassning på kommunerna och det är därför fokus för denna uppsats hamnar på just kommunal nivå. Valet av Kristianstad och Vellinge kommun beror på deras likhet vad gäller geografisk placering i landet, de är båda belägna i Skåne och båda kommunerna förväntas drabbas av ett ökat havsvattenstånd på ca 1 meter under perioden 1990-2100. De båda kommunerna förväntas även under denna tid att drabbas av större mängder av nederbörd, fler stormar och mer frekvent förekommande värmeböljor (Länsstyrelsen 2012). Trots kommunernas liknande förutsättningar och problem ser deras arbete med klimatanpassning annorlunda ut. Valet av att använda dessa kommuner i uppsatsen handlar främst om att de båda kan ses som extremer i förhållande till varandra. Kristianstad kommun har en väl utformad klimatanpassningspolicy med ett långt gånget förebyggande arbete. Vellinge kommun är en kommun som istället inte har en utarbetad plan för att klimatanpassa kommunen. Nedan följer kort en beskrivning av de två kommunernas politiska styrning och en presentation av det material som kommunerna utgår från i sitt klimatanpassningsarbete.

1.3.1 Kristianstad kommun

I val till kommunfullmäktige har Socialdemokraterna fått majoritet i de två senaste valen i Kristianstad kommun. Om detta har betydelse för kommunernas utformande av sin klimatanpassningspolicy är intressant att ta med i analysen. I en kartläggning av Sveriges kommuner utförd av IVL Svenska Miljöinstitutet och Svensk försäkring hamnade Kristianstad kommun högst på listan vad gäller klimatanpassningsarbete. År 2002 drabbades Kristianstad kommun av översvämningar som förde med sig stora skador för både kommunen och privatpersoner, efter det inleddes ett mer omfattande arbete med klimatanpassning

i kommunen. Den klimatanpassningspolicy som används i uppsatsen heter *Klimatanpassningsplan - Beskrivning*, är publicerad 2016 och består av 29 sidor.

1.3.2 Vellinge kommun

Vellinge kommun har styrts av Moderata samlingspartiet sedan kommunens bildande år 1973 (vellingekommun.se). Den kartläggning som Kristianstad kommun fick högst betyg i valde Vellinge kommun att inte delta i. Detta trots att Vellinge kommun precis som Kristianstad står inför samma risker som konsekvenserna av klimatiförändringarna kommer innebära. Vellinge kommun har inte publicerat en klimatanpassningspolicy liknande Kristianstad kommuns. Därför har jag valt att använda ett energi-och klimatprogram samt yttrande från Vellinge kommun till Länsstyrelsen Skåne som publicerades 2014 och består av 11 sidor. Det första materialet som används för att analysera Vellinge kommuns klimatanpassningsarbete består av 65 sidor och heter *Energi- och klimatprogram - med utblick mot 2020*. Programmet antogs av kommunfullmäktige 2014 och innehåller vissa punkter som handlar om klimatanpassning men främst med fokus på tekniska lösningar för att minska koldioxidutsläpp. Det andra materialet har rubriken *Regional handlingsplan för Klimatanpassning i Skåne* och är ett yttrande som kommunen gjort på de rekommendationer som framförts av Länsstyrelsen Skåne.

2 Metod och teori

2.1 Diskursanalys

För att analysera kommunernas klimatanpassningspolicy/klimatanpassningsarbete kommer ett diskursanalytiskt angreppssätt att användas. Diskursanalys är en metod och teori som jag anser lämplig att kombinera med ett intersektionellt perspektiv eftersom diskursanalys har som syfte att avslöja och belysa ojämlika samhällsförhållanden, ett antagande som det intersektionella perspektivet även utgår från. Utgångspunkten för en diskursanalys och lika så min uppsats är att kunskap byggs på tolkning och den måste ses i ljuset av den tid, kultur och kontext den producerats i (Winther Jörgensen & Philips 2013:10). Den intersektionella teorin får en närmre presentation i avsnitt 3.3.2.

Innan jag går närmre in på den specifika metod jag kommer att använda kommer jag kortfattat att redogöra för var diskursanalys kommer ifrån och vad en diskurs är. Poststrukturalismen är en strömning som under 1960-talet började växa sig stark bland framförallt franska språkvetare. Det viktigaste i en diskursanalys är det skrivna och talade språket, och fokus ligger på hur språket speglar den verklighet vi lever i men även det som formar den. Den person som anses ha starkast koppling till diskursanalys är Michel Foucault, vars idéer om relationen mellan makt och kunskap har lagt grunden för andra inriktningar inom diskursanalysen. Enligt Foucault handlar diskurser om makt, om vad som tillåts i diskurs och vad som stängs ute ur en. Detta kallas Foucault för utestängningsmekanismer och menar att verkligheten skapas av de med makt i samhället. Deras makt över vilka ämnen och ord som diskuteras och vilka som inkluderas och exkluderas i det offentliga samtalet bidrar till att utforma verkligheten. Detta skapande av diskurser i samhället kontrollerar människorna. Makt menar han utvecklas mellan människor och innebär för vissa en begränsning och för andra möjligheter. Diskurser säger något om vad som kan sägas, vem som får säga det och varifrån det får sägas (Bergström & Boréus 2005:309).

2.2 Norman Faircloughs kritiska diskursanalys

Utgångspunkten för Faircloughs kritiska diskursanalys ligger i den diskursanalys som utformades av Foucault men skillnaden dem emellan ligger framförallt i att Foucault ser allt som diskurs vilket Fairclough motsätter sig. Den kritiska diskursanalysen är textorienterad och skiljer mellan diskursiv och social praktik, vilket är anledningen till att denna uppsats främst utgår från dessa dimensioner (Winther Jörgenssen & Philips 2013:92).

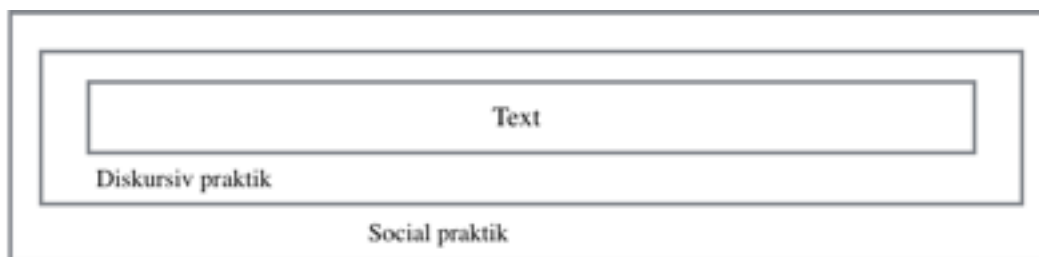
För att analysera Kristianstad och Vellinge kommuns klimatanpassningspolicys/klimatanpassningsarbete kommer Faircloughs kritiska diskursanalys användas, vilken jag anser vara en lämplig utgångspunkt för min uppsats som även kommer att kompletteras med en intersektionell teori. Ett viktigt begrepp för Fairclough är ideologi vilket handlar om hur samhället bör utformas och hur det faktiskt är utformat, detta kan urskiljas i diskurser. Ojämlika maktförhållanden mellan sociala grupper, mellan kvinnor och män, mellan etniska minoriteter och mellan sociala klasser skapas och reproduceras i diskursiv praktiker menar Fairclough. Den kritiska diskursanalysen har som syfte att bidra till social förändring med jämlika maktförhållanden som mål. Metoden/teorin beskriver även maktrelationer och ojämlikheter som kan utskiljas i språket (Winther Jörgensson & Philips 2013:69).

2.3 Genomförande

För att genomföra studien kommer jag att använda Faircloughs tredimensionella modell som analyserar diskursiv praktik, text och social praktik. En granskning av diskursiv praktik avser redan existerande diskurser och hur texter produceras, distribueras och konsumeras. Vid en analys av text är utgångspunkten lingvistisk och fokus ligger bland annat på den grammatiska strukturen i texten, vilka ord som används och hur meningarna är utformade. Det handlar om att försöka kartlägga det som påstås explicit men även det som står mellan raderna. Efter att ha gjort en diskursiv granskning och även en granskning av texten menar Fairclough att detta bör kompletteras med ytterligare en teori, detta för att sätta analysen i ett större socialt sammanhang och kunna dra slutsatser. I granskning av social praktik kan frågor kring förändringar och ideologi uppkomma och det kan även upptäckas om diskursordningen skapar sociala förändringar och även om

ojämlika maktförhållanden förstärks eller döljs. I den sociala praktiken kan det även vara intressant att se om de sociala relationerna framställs på ett nytt sätt (Winther Jörgenssen & Philips 2013:90).

Den diskursiva praktiken kommer att analyseras först eftersom det ger läsaren den bakgrund som är nödvändig att ha med sig för att bättre förstå texten som ska analyseras.

Faircloughs tredimensionella modell som presenteras i Winther Jörgenssen & Philips (2013). I det första steget granskas den diskursiva praktiken, i andra steget granskas texten och slutligen granskas den sociala praktiken.

2.3.1 Granskning av diskursiv praktik

Utifrån Faircloughs kritiska diskursanalys har jag valt ut de två teoretiska begreppen intertextualitet och interdiskursivitet som analysverktyg av texten. Intertextualitet används för att spåra vilka andra texter det hänvisas till i materialet och på så sätt hitta de tidigare studier som använts som underlag till materialet jag studerar. Intertextualitet används som ett verktyg för att spåra den diskursiva och sociala praktiken som beskrivs närmre i de två följande avsnitten.

För att beskriva olika diskurser inom eller mellan andra diskurser används interdiskursivitet som är en form av intertextualitet. Få diskurser inom en diskurs kan visa på ett upprätthållande av sociala strukturer samtidigt som flera olika diskurser inom en diskurs visar på förändringar i samhällsprocesser (Winther Jörgensson & Philips 2013:132).

I det andra steget granskas de två kommunernas klimatanpassningspolicys för att se om de bygger på redan existerande diskurser och om det krävs en förståelse hos läsaren för att tolka texten. Syftet med granskning av diskursiv praktik är att se om det går att urskilja diskurser som texterna bygger på och undersöka vilka idéer och tankar som genomsyrar materialet (Winther Jörgensson & Philips 2013:86).

2.3.2 Granskning av text

Textdimensionen i den kritiska diskursanalysen behandlar textens grammatik och meningsuppbyggnad. Två av Faircloughs verktyg för att analysera text kommer att användas i analysen, dessa är transivitet och modalitet. Transivitet handlar om att klarlägga ideologiska konsekvenser som olika framställningar i texten kan ha. Olika händelser förbinds eller förbinds inte med subjekt eller objekt vilket analysen av transivitet kan visa på. En menings uppbyggnad kan utifrån satsbyggnad och form säga mycket om underliggande budskap och värderingar i texten. Begreppet modalitet betyder "sätt" och används för att se hur ett påstående förbinds med talaren. Talarens omdöme kan utifrån olika formuleringar av ett påstående visa på olika modaliteter. Olika diskurser använder olika modalitet och valet av modalitet får konsekvenser för diskursens konstruktion. Transivitet och modalitet är verktyg som används för att undersöka underliggande värderingar som finns i materialet (Winther Jörgensson & Philips 2013:87-88).

2.3.3 Granskning av social praktik

I det tredje steget sätts texten in i ett större sammanhang och diskursernas konsekvenser utanför texten analyseras. Det handlar om att ta reda på om den diskursiva praktiken reproducerar eller omstrukturerar mönster. I granskning av den sociala praktiken kommer ytterligare en teori in, detta för att stödja diskursanalysen och ge den giltighet. Fairclough menar att analysen är ofullständig utan en teori att stödja sig på. Genom att ta in en teori som kompletterar diskursanalysen och även området som studeras kan sociala konsekvenser ifrågasättas och problematiseras.

Den kritiska diskursanalysen fokuserar på strukturell makt och är därför lämplig att kombinera med ett intersektionellt perspektiv där utgångspunkten ligger i tolkningsföreträde och makt (Winther Jörgensson & Philips: 2013:90). Det intersektionella perspektivet introduceras närmre i avsnitt 3.3.2.

2.4 Avgränsning, etik, och min egen roll i analysen

Uppsatsen har avgränsats till två kommuners klimatanpassningspolicys/ klimatanpassningsarbeten eftersom min metod och teori är kvalitativ och därför har som syfte att gå djupare i undersökningen. Uppsatsen hade kunnat omfatta endast en kommun men efter noga överväganden och för att kunna säga något mer om kommuners olika syn på klimatförändringar och även kommunens invånare valde jag två.

Valet av diskursanalys innebär att tydliga avgränsningar är viktiga för att ha en möjlighet att säga något utifrån materialet. Det är även viktigt att de val som görs är tydligt motiverade (Neumann 2003).

De etiska ställningstaganden jag måste överväga handlar om hur forskningsresultaten kan komma att användas i offentligheten. Fairclough menar att det finns en risk att diskursforskning används för att ändra diskurser och lära människor att använda dem, något som kan missbrukas för att få mer makt. Syftet med diskursforskning ska istället vara att öka en kritisk språkmedvetenhet hos människor. En kritisk språkmedvetenhet kan ge människor möjlighet att se hur de kan förändra sin praktik (Winther Jörgenssen & Winthers 2013:92).

Som författare till denna uppsats har jag en till viss del subjektiv påverkan på studien som genomförs vilket innebär att studier av samma slag kan lyfta fram olika utsagor och variationer. Det viktigaste är dock att slutsatsen blir densamma. Intersubjektivitet är ett krav inom forskning och det är därför viktigt att ha en öppen process och att varje steg jag tar går att följa. Materialet kommer att läsas flera gånger vilket kommer att ge hög grad av reliabilitet (Teorell & Svensson 2014).

Precis som att avgränsning är viktig i en diskursanalys är den även viktig i en intersektionell analys. Listan på olika faktorer och maktassymmetrier, exempelvis kön, etnicitet, klass, ålder kan göras lång och det är därför viktigt att noggrant överväga vilka som har relevans i just min analys (Lykke 2014:53). I avsnitt 3.3.2 presenteras den intersektionella teorin och de faktorer som kommer att spela en central roll i analysen av materialet presenteras.

3 Analys

Analysen utgår från Faircloughs tredimensionella modell som presenterades i avsnitt 2.3. Inledningsvis lästes materialet igenom för att hitta likheter och olikheter texterna emellan, ordval och meningsuppbyggnader plockades isär och textens intertextualitet och interdiskurtivitet undersöktes. I detta steg kunde de diskurser som materialet bygger på urskiljas och presenteras i avsnitt 3.1. I följande avsnitt 3.2 beskrivs kortfattat tillvägagångssättet i textanalysen av materialet. I det sista steget i den tredimensionell modellen sätts den diskursiva praktiken och granskningen av text in i ett större socialt sammanhang. I granskning av den sociala praktiken i avsnitt 3.3 presenteras kortfattat traditionell feministisk teori och sedan den teori som uppsatsen vilar på - intersektionalitet. Utifrån det intersektionell perspektivet har en analysmodell utformats, denna presenterad i avsnitt 3.4. Analysmodell innehåller tre frågor vilka jag sedan utformat tre teman som materialet analysers utifrån.

I diskursanalysen är teori och metod sammanlänkade vilket innebär att jag måste acceptera vissa grundläggande filosofiska premisser. Uppsatsens disposition är anpassad efter Faircloughs tredimensionell modell och för därför samman teori, metod och bakgrund.

3.1 Granskning av diskursiv praktik

De analyserade klimatanpassningspolicys som uppsatsen bygger på, bygger i sin tur på redan existerande diskurser. De handlar främst om de klimatförändringar som sker lokalt i kommunen men även globala klimatförändringarna. De bygger även på tidigare studier i klimatanpassning, så som internationella avtal och överenskommelser. Kristianstad kommuns klimatanpassningspolicy innefattar diskurser som handlar om människors hälsa, något som Vellinge kommun inte lägger lika mycket fokus på. Det finns även en diskurs som bygger på mänskligt beteende och inställning till klimatförändringarna.

I denna del ges först en kort beskrivning av klimatförändringarnas negativa effekter globalt sett, för att förtydliga ges några exempel på den globala uppvärmningens inverkan på jordklotet. Vidare beskrivs hur det svenska klimatet kommer att påverkas av klimatförändringarna och även vilken effekt det kan få på

befolkningen och naturen. I avsnitt 3.2.3 redogörs för de klimatanpassningar som sker globalt i dagsläget och i avsnitt 3.2.4 går jag närmre in på hur Sverige arbetar med klimatanpassning.

3.1.1 Klimatförändringar globalt

Klimatförändringar har alltid skett och jorden har varit både varmare och kallare än den är nu. Det som aldrig skett tidigare är dock den snabba förhöjning av temperaturen som är en följd av människans förbränning av fossil olja, kol och gas. Enligt FN:s klimatpanel är det varmare på jordklotet idag än på 1300 år och det finns mer koldioxid i atmosfären än på 650 000 år (Naturvårdsverket 2013). Klimatförändringar kan inte ses som en enskild orsak eller effekt utan det är flera element som påverkar jordklotet tillsammans. En av de viktigaste orsakerna till klimatförändringarna är växthuseffekten och de växthusgaser som släpps ut i atmosfären och lägger sig som en filt runt jorden och på så vis fungerar som ett växthus. Växthuseffekten är ett naturligt fenomen som krävs för att det ska finnas liv på jorden och de viktigaste naturliga växthusgaserna som bildas är vattenånga, koldioxid, metan och lustgas. Sedan industrialiseringen har bildandet av växthusgaser ökat och det har skett en temperaturökning som gått snabbare än någonsin tidigare (Naturvårdsverket 2013).

Några av de mest synliga förändringarna är ökade temperaturer i Arktis vilket innebär minskade isberg och smältande glaciärer. Detta ger konsekvenser för även andra delar av jordklotet då havsnivåerna höjs och landmassor täcks av vatten. Till följd av detta måste människor fly och lämna sina hem, exempelvis i Bangladesh där människor tvingas lämna sina hem till följd av kraftiga översvämningar. Den globala uppvärmningen påverkar även permafrosten i stora delar av Ryssland. I permafrosten finns metangas som i och med uppvärmningen av marken släpps ut i atmosfären och bidrar till att växthuseffekten påskyndas. Torka är ytterligare en effekt av klimatförändringarna och detta kommer framförallt att få stora konsekvenser för befolkningar i delar av världen som Afrika och Asien som redan idag är drabbade av svält och torka. Långa perioder med torka leder till minskad växtlighet och svårare att få tillgång till vatten, något som redan idag har förödande effekter för människor (Urry 2011:20-22).

The World Health Organization beräknar att över 150 000 människor dör till följd av klimatförändringarna varje år. Dessa dödsfall är globala men främst koncentrerade till de södra delarna av världen och de hårdast drabbade är kvinnor. UNDP menar att effekten av klimatförändringarna ökar ojämlikheten mellan klass, kön, etnicitet och ålder i vår moderna värld (Urry 2011:6).

En global klimatförändring är inte idémässigt accepterad från alla håll vilket innebär att det uppstår konflikter mellan olika intresseorganisationer. Klimatförändringarna ifrågasätts av den starkaste intressegruppen på planeten, en grupp som främst består av vita män vars ekonomiska intressen ligger i oljeindustrin. För dessa intressegrupper kan ekonomiska förluster bli fallet om regler och lagar kring koldioxidutsläpp stramas åt (Urry 2011:23).

3.1.2 Klimatförändringar i Sverige

De klimatförändringar som sker kommer inte bara att påverka befolkningen på södra jordklotet. Det kommer att bli en effekt på naturen och befolkningen även i Sverige även om det sker långsamt och inte lika förödande. De effekter vi kommer kunna se av klimatförändringarna innan år 2100 innefattar en höjning av havsnivån med upp till en meter. Det kommer även att bli ett mildare klimat i hela landet vilket innebär att mängden regn kommer öka. Precis som på södra halvklotet kommer även Sverige att få längre och intensivare perioder med kraftiga temperaturhöjningar. Dessa förändringar kan tyckas obetydliga i förhållande till de som redan sker och förväntas förvärras i särskilt utsatta delar av världen. Det som kan komma att få stora konsekvenser är effekterna av dessa förändringar i klimatet. En höjning av havsnivån innebär att stora landområden kommer försvinna, bostäder och offentliga byggnader kan förstöras och områden som naturreservat bli avsevärt förminskade. Det blir med andra ord mindre plats för människor och djur att leva på och vi riskerar att många djurarter försvinner. Mer nederbörd kan komma att påverka det dricksvatten vi idag tar för givet ska vara rent. Vi stora översvämningar riskeras det att vattnet förgiftas och gör människor sjuka. Det kan även påverka infrastrukturen negativt då framkomligheten på vägar och i städer blir ett stort problem för både civila och räddningsfordon. De värmeböljor som förväntas bli mer frekvent förekommande under somrarna kan få stora konsekvenser för äldre och sjuka, men även

människor som inte kan ta en paus under dygnets varmaste timmarna utan tvingas arbeta (Länstyrelsen Skåne 2014).

3.1.3 Klimatanpassning globalt

Klimatanpassning är ett svar på den globala uppvärmningen och de klimatförändringar som uppmärksammats de senaste 60 åren. Att minska sårbarheten för utsatta och skadade områden och befolkningsgrupper är målet för många policys som tagits fram (klimatanpassningsportalen.se). Trots att användningen av fossil olja, kol och gas skulle upphöra idag är kommer ändå uppvärmningen i atmosfären att fortsätta, men det finns en möjlighet, menar James Hansen, NASAs främsta klimatforskare, att skära ner på växthusgaserna och få ner dem till en säker nivå. Genom att helt upphöra med kol inom de två närmsta årtiondena, fasa ut bensin och även förbjuda bränsle som släpper ut höga halter kol kan klimatförändringarna bromsas in (Hall 2016:122).

Det senaste klimatavtalet COP21 som skrevs under i december 2015 i Paris har fått flera av de viktigaste utsläppsländerna att gå med på ett arbete för att hålla den globala temperaturökningen under 2 grader, ett arbete som kommer kräva stora omställningar och nya strategier för de inblandade länderna (regeringen.se)

I boken *Climate Change and Society* presenterar sociologen John Urry flera alternativa framtidsscenario, teorier om hur vår värld kan komma att se ut när resurser vi idag tar för givet, tex att oljan tar slut. Det alla scenarion har gemensamt är deras fokus på en minskad fysisk rörlighet för människor. Detta kommer påverka hur vi kan resa, vad för slags mat vi har möjlighet att köpa och hur vi umgås med familj och vänner. Det alla framtidsteorier lyfter är vikten av att minska koldioxidutsläppen (Urry 2011:153).

3.1.4 Klimatanpassning i Sverige

I Sverige har SMHI i uppdrag att sammanställa och sprida information om klimatförändringar och klimatanpassning. Länsstyrelser lägger även fram program för rekommendationer för klimatanpassning i kommunerna. Det är sedan i kommunerna det största ansvaret för klimatanpassningen tas och kommunerna har

därför det yttersta ansvaret för att planera för kommande klimatförändringar (klimatanpassningsportalen.se).

En skillnad som märkts i undersökningar gjorda av Naturvårdsverket visar att kvinnor och mäns inställning till klimatanpassning skiljer sig åt, kvinnor är mer benägna att åka mer kollektivt, cykla mer och minska köttkonsumtionen. Män har istället en starkare tilltro till tekniken som problemlösare med exempelvis miljövänliga bilar (Rydhagen 2014:101).

Både kvinnor och män i de industrialiserade länderna behöver ändra sina konsumtionsvanor. Det som är tydligt i undersökningar är dock att kvinnor har ett större intresse av att anpassa sig till nya vanor som klimatanpassningarna innebär. De väljer cykeln framför bilen och är de som står för den största delen av hushållsarbetet och tar därmed ett större ansvar för källsortering av sopor (Naturvårdsverket 2015).

I en rapport som publicerades 2012 för Totalförsvarets forskningsinstitut föreslår författarna att genus bör integreras i kommuners klimatanpassningsarbete. Författarna till rapporten är medvetna om att faktorer som ålder, etnicitet och klass även är viktiga men väljer i denna rapport för enkelhetens skull att endast prata om kvinnor som homogen grupp (Björnberg & Hansson 2012:9).

3.2 Granskning av text

Kristianstad och Vellinge kommuns klimatanpassningspolicys bygger främst på de diskurser som presenterades i avsnitt 3.1. Genom att använda de textanalytiska verktygen modalitet och transivitet kan underliggande värderingar i materialet urskiljas. I Kristianstad kommuns klimatanpassningspolicy består texten framförallt av saklig fakta gällande klimatförändringar och åtgärder som kommunen ska förhålla sig till. Detta presenteras tydligt under rubriker vilket gör det enkelt för läsaren att följa. Texten återkommer vid ett flertal tillfällen till de riskgrupper som kommer drabbas hårdast men ger vid ett flertal tillfällen, eftersom de inte integreras i den övriga texten, ett intryck av att endast fungera som ett sätt att visa på medvetenhet i klimatförändringarnas effekt på invånare. Policyn visar trots ändå på att invånarna och då främst utsatta grupper är viktiga att diskutera och ta hänsyn till.

I det material som Vellinge kommuns klimatanpassningsarbete analyseras utifrån visar det första materialet *Energi-och miljöprogram (2014)* även det presenteras tydligt och utifrån rubriker som gör det enkelt att följa. Språket i programmet är enkelt och riktar sig till allmänheten. I det andra materialet som är ett yttrande till Länsstyrelsen Skåne, *Regional handlingsplan för Klimatanpassning i Skåne (2014)* märks däremot kommunens värderingar tydligt. Den fråga som framförallt lyfts handlar om individens rätt att själv få bestämma över nybyggande på mark som hotas av de stigande havsvattennivåerna.

Kommunernas material skiljer sig åt vad gäller områden som lyfts upp men även vilka som inte diskuteras. Texten granskas närmre utifrån en analysmodell i avsnitt 3.5, 3.6 och 3.7.

3.3 Granskning av social praktik

3.3.1 Traditionell feministisk teori

Enligt den feministiska teorin finns det i samhället en könsmaktsordning vilken förtrycker kvinnan. Mannen ses som normen och det kvinnliga som avvikande, vilket innebär att kvinnan och det som ses som kvinnligt värderas lägre. Att ge kvinnan mer makt och plats i samhället är en av grunderna inom feminismen. Kritik som riktas mot feministiska rörelser är dess fokus på västerländska, vita kvinnor. Andra faktorer som klass och etnicitet ignoreras vilket innebär att rörelsen endast är fördelaktig för kvinnor som redan är privilegierade (de los Reyes & Mulinari 2012).

Genusintegrering i policys gällande klimatanpassning förekommer redan, bland annat i en rapport som forskningsprogrammet Climatools publicerade år 2012. Rapporten fokuserar på kvinnor som utsatt grupp och är tydliga med att andra viktiga faktorer som klass, etnicitet och ålder förekommer men är utelämnade i rapporten för enkelhetens skull (Björnberg & Hansson 2012:11).

De traditionella feministiska teorierna tittar främst på genusaspekter och kan därför missa den mer komplexa bilden av ett problem. För att kunna säga något mer om ett problem kan fler faktorer inkluderas i en analys (de los Reyes & Mulinari 2012).

3.3.2 Intersektionalitet

Intersektionalitet har sitt ursprung i feministisk teori och vilar därmed på feministiska antaganden om att det finns en könsmaktsordning i samhället (Lykke 2005:5). Det intersektionella perspektivet menar att olika faktorer aldrig fungerar autonomt eller isolerade från varandra utan samverkar i att skapa underordning. de los Reyes och Mulinari kritiserar den svenska feminismen för att vara fokuserad vid endast kön och menar att feminismen befinner sig i en politiska och teoretisk återvändsgränd, i vilken diskussion om makt och ojämlikhet inte får tillräckligt utrymme. Klass och etnicitet tas inte på allvar inom feminismen menar de los Reyes och Mulinari. Det behövs därför ett intersektionellt perspektiv för att analysera det förtryck som sker mellan de individuella, institutionella och strukturella nivåerna. de los Reyes och Mulinari anser att intersektionalitet inte nödvändigtvis behöver vara kopplat till den feministiska traditionen utan bör även ses utifrån andra traditioner, exempelvis marxismen (de los Reyes & Mulinari 2012). Liksom de los Reyes och Mulinari menar Nina Lykke att det var den marxistiska traditionen som började utveckla relationen mellan genus och klass, författarna har dock skilda åsikter vad gäller begreppets ursprung, Lykke anser att intersektionalitet är sprunget ur den feministiska traditionen och de los Reyes och Mulinari menar som tidigare nämnt att det finns andra traditioner där begreppet intersektionalitet utvecklas inom.

Lykkes definition av intersektionalitet handlar om att ett förhållande till samhället *“...i vilket diskursiva kategorier som genus, etnicitet, ålder, sexuell preferens, klass, profession, nationalitet (dvs kategorier som tidigare hade relativt stabila identitetsskapande effekter) interagerar med varandra på nya och mer flytande och föränderliga vis än förut”* (Lykke 2014:48). Lykke anser att vi genom att använda intersektionalitet kan öka förståelsen för multipla identiteter och maktasymmetriaxlar vilka är interagerade i varandra. De kan alltså inte ses som att de verkar oberoende, vid sidan om varandra. Genom att använda ett intersektionellt perspektiv kan vi se hur dessa olika axlar integreras i varandra.

Karen Barad anser att användningen av begreppet interagera visar på att maktasymmetrier verkar vid sidan om varandra snarare än att de flyter samman, det kan därför bli missvisande när intersektionalitet diskuteras. Barad förelår

begreppet intra-agera som istället betonar interaktionen och samspelet mellan de maktassymmetrier som diskuteras inom den intersektionell teorin (Lykke 2009:8).

De kategorier som diskuteras inom den intersektionella teorin är främst genus, etnicitet, ålder, sexuell preferens, klass, nationalitet och profession. Som diskuterades i avsnitt 2.4 är ett tydliggörande av vilka maktasymmetrier som inkluderas i analysen viktig för att avgränsa och svara på frågeställningen.

I analysen av materialet kommer framförallt kategorierna genus, ålder och klass att lyftas och diskuteras.

3.3.3 Intersektionalitet och klimatförändringar

De som är särskilt utsatta för klimatförändringar globalt sett är fattiga och marginaliserade grupper, framförallt kvinnor och barn. Samma mönster återfinns i Sverige där äldre kvinnor nämns som den största riskgruppen i klimatanpassningspolicys (Björnberg & Hansson 2013:13, Klimatanpassningsplan 2015).

I en intersektionell analys av klimatförändringar bör fokus inte enbart läggas på effekter som påverkar de mest utsatta grupperna. I en intersektionell analys kan de normer och antaganden som idag råder inom klimatanpassningsdiskursen problematiseras och diskuteras (Hawthorne 2009:98). För att skapa en bredare förståelse av olika dimensioner av ojämlikhet måste även de sociala kategorier som besitter makt och privilegier studeras (Choo & Ferree, 2010). Kvinnor och män kan inte ses som homogena grupper utan inkluderar människor med olika erfarenhet, etnicitet, ålder och klass. Detta betyder också att de olika individerna påverkar klimatet olika mycket och även påverkas av klimatförändringarna olika mycket (Röhr 2007:3).

3.4 Analysmodell

Analysmodellen som används är utformad för att kombinera Faircloughs tredimensionella modell med en intersektionell analys. Frågorna är hämtade från Kaijser och Kronsell (2013) och är grundade i Mari Matsudas "*ask the other*

question”. De handlar om att ställa frågor även när något verkar självklart, detta eftersom det kan förekomma diskriminering som inte uppmärksammas.

De frågor som ställs till materialet är följande:

Finns det sociala kategorier representerade i materialet? Vilka sociala kategorier finns representerade / inte representerade i klimatanpassningspolicys?

Finns det några observerbart explicita eller implicita antaganden om sociala kategorier eller relationen mellan sociala kategorier?

Om det finns explicita och implicita antaganden - hur talas det om de olika sociala kategorierna i texterna?

3.5 Representerade sociala kategorier

I följande stycke kommer den första frågan i analysmodellen att besvaras och identifierade sociala kategorierna kommer att presenteras. De teman som urskiljts i materialet är bebyggelse och infrastruktur, hälsa och utsatta yrkesgrupper. I det fjärde temat presenteras kategorier som inte representeras i materialet men som kan vara viktiga att inkludera.

3.5.1 Bebyggelse och infrastruktur

Det första temat som urskiljts handlar om kommunernas syn på bebyggelse och infrastruktur. Bebyggelse i denna analys omfattar främst kommunens planering av offentliga byggnader, allmänna områden och privata bostadshus. Med infrastruktur menas det fysiska offentliga system som skapats av människor, i denna analys innefattas vägar, kollektivtrafik, telefonnätverk, skola och vattensystem (Frischmann B 2012).

Det största framtida problemet för båda kommunerna vad gäller bebyggelse och infrastruktur kommer att bli höjningen av havsvattennivån, detta eftersom en stor del av bebyggelse och infrastruktur ligger nära kustlinjen och kommer att ta stor skada om havsnivån stiger. Vellinge kommun ser en lösning i byggandet av skyddsvallar, pumpning och sandfordring. I och med dessa tekniska lösningar kan byggandet av byggnader och bostäder fortsätta. Vellinge kommun visar på stark kritik mot Länsstyrelsen Skånes förslag om reträtt, att bygglov inte beviljas för

nära kustlinjen, och menar på att ansvaret bör få ligga på individen och ge denne rätt att ta beslut om det är rimligt att bygga på mark som hotas drabbas av översvämningar. I sitt yttrande till Länsstyrelsen Skåne skriver Vellinge kommun att fastighetsägare bör få ta beslutet själv.

I Kristianstad är kommunens inställning till byggandet mer inriktat på att anpassa sig efter klimatet, vad gäller ny bebyggelse uttrycks detta i kommunens klimatanpassningspolicy "*(f)ör ny bebyggelse tar Kristianstad kommun hänsyn till kommande havsnivåhöjning vid lovgivning och fysisk planering*" (Klimatanpassningsplan 2016:14). Kristianstad kommun uttrycker att vallar och andra tekniska lösningar kan bli aktuellt men att detta främst kommer gälla för befintlig bebyggelse och infrastruktur eftersom andra lösningar inte kommer att vara samhällsekonomiskt rimligt att skydda (ibid).

Nya byggnader där äldre personer och barn ska vistas i ska klimatanpassas för att kunna hantera både värmeböljor och översvämningar (Klimatanpassningsplan 2016:23). I Vellinge kommuns material finns inget skrivet om värmeböljor eller anpassning av byggnader efter höga temperaturer under sommaren.

Infrastrukturen i Kristianstad kommun kommer enligt deras policy att bli hotad av framtida klimatförändringar och framförallt den ökade nederbörd som beräknas förekomma mer frekvent. I framtida planering av infrastruktur menar kommunen att hänsyn måste tas till klimatförändringarna eftersom vägar och järnvägar kommer drabbas hårt. De omnämner även hemtjänsten och hur deras arbete kan drabbas till följd av skadade vägar (ibid:21).

Dessa mönster går att återfinna i hela materialet genom att titta på typiskt kvinnligt/manligt beteende. Kristianstad kommun visar i sin klimatanpassningspolicy på en inställning att anpassa ny bebyggelse och infrastruktur efter klimatförändringarna. I Vellinge kommun vill man hellre se tekniska lösningar som innebär att invånarnas vanor och bekvämligheter inte behöver förändras markant.

3.5.2 Hälsa

I detta avsnitt som är det andra temat diskuteras hälsa utifrån kommunernas material. I Kristianstad kommuns klimatanpassningspolicy tas människors hälsa på stort allvar och kommunen menar på att "*(v)ärmeböljor ökar ohälsa och dödsfall*" (Klimatanpassningsplan 2016:23) vilket därför måste tas på stort allvar.

De grupper som drabbas värst av värmeböljor är äldre människor och främst äldre kvinnor. I Frankrike under en värmebölja 2003 var 65 procent av de avlidna till följd av värmen kvinnor. Liknande fall där fler kvinnor drabbas hårdare än män kan konstatera att kvinnor kommer att drabbas hårdare än män och att det därför krävs att detta tas hänsyn till i klimatanpassningspolicys (Björnberg & Hansson 2012:13).

Kristianstad kommun ger förslag på åtgärder vid värmeböljor och uppmärksammar även att det kan bli ett arbetsmiljöproblem inom många kommunala verksamheter. Deras fokus i policyn ligger främst på äldreboenden, hemtjänst och förskolebarns miljö. Kristianstad kommun menar att en åtgärd vid värmeböljor är klimatanläggningar (Klimatanpassningsplan 2016:23).

Policyn tar även upp vattenföroreningar och brist på vatten som ett framtida problem för kommunen. Det finns även en risk att den ökade temperaturen leder till övergödning och försurning i sjöar, vattendrag och hav. Denna förgiftning av vattnet kan bli farlig för människor som badar i vattnet (ibid:15).

3.5.3 Utsatta yrkesgrupper

I Sverige kommer de mest utsatta grupperna främst att vara den äldre befolkningsgruppen som påverkas av värmeböljorna. Som en direkt följd av detta påverkas de yrkesverksamma inom vård och omsorgsyrkena, de som förväntas att ta hand om de sjuka och gamla invånarna (Rydhagen 2014:97). Inom vård och omsorgssektorn i Sverige är 95 % procent av de anställda kvinnor, samma siffra gäller för anställda inom förskolor (SCB 2016). I Kristianstad kommuns klimatanpassningspolicy lyfts dessa yrkens utsatthet upp ett flertal gånger och de befaras påverkas mest till följd av klimatförändringarna. Hemtjänsten, sjukhuset och förskolor kommer att påverkas negativt av klimatförändringar då värmeböljorna blir påfrestande. Mansdominerande yrken kommer även att påverkas av värmeböljorna, dock kan det arbetet ofta avbrytas vid behov, något som är desto svårare inom vård och omsorgsyrken då behovet kommer att öka vid höga temperaturer.

Kristianstad kommun uppmärksammar även nederbörd som ett stort problem för hemtjänsten. Översvämmade vägar kommer leda till att hemtjänstens logistik av framförallt mat och personal blir ett problem (Klimatanpassningsplan 2016:22).

3.5.4 Grupper som inte representeras

I Vellinge kommuns material saknas representation av grupper som är känsliga för klimatförändringarna, det är exempelvis utsatta yrkesgrupper och även invånare som är känsliga för värmeböljor och översvämningar.

3.6 Explicita och implicita antaganden

I detta avsnitt diskuterar jag några av de explicita och implicita antaganden som kunnat urskiljas i materialet. Med explicita antaganden avses det som uttrycks i det analyserade materialet och med implicita antaganden avses det som inte uttalas men som kan läsas mellan raderna.

Vellinge kommun vill *“...erbjuda kommuninvånarna en attraktiv, hållbar och välutbyggd kollektivtrafik med ökad tillförlitlighet, trygghet och bekvämlighet* (Energi- och klimatprogram 2014:22). Vellinge kommun riktar detta påstående till alla kommuninvånare men utifrån det ordval i meningen kan det tolkas som att kollektivtrafiken främst riktar sig till kvinnor. I en undersökning som Naturvårdverket genomfört är det tydligt att kvinnor är mer benägna att ändra sig för klimatets skull och även anpassa sitt beteende. Fler kvinnor än män anser att de är villiga att minska bilkörande, använda kollektivtrafik eller cykel oftare och även samåka oftare. Undersökningen visar även på att män har en mer negativ inställning till att förändra sitt beteende och sina vanor (Naturvårdverket 2015:15-16). Det blir då tydligt att kollektivtrafiken mellan raderna riktar sig mot kvinnor, eftersom hållbarhet och trygghet ses som viktigare för kvinnor än män. Vellinge kommun kommer även att arbeta för *“...att få trygga, vackra och ”rätt” placerade busshållplatser och stationsområden inklusive pågatågstationer med tillgång till trygga och väl upplysta pendlarparkeringar”*(Energi- och klimatprogram 2015:22). Även i denna mening antas det att främst kvinnor och barn nyttjar kollektivtrafiken och därför används begrepp som trygg och väl upplyst som tilltalar de grupperna. Kvinnor och mäns resemönster ser olika ut då fler kvinnor än män använder kollektivtrafiken, gör kortare men fler resor än män, kvinnor tar även ett större ansvar för hämtning av barn på förskola/skola samt livsmedelsinköp (Vägverket 2015:7).

Vellinge kommun lägger stor vikt vid enskilda personer och deras rätt till självbestämmande. I yttrandet till Länsstyrelsen Skåne beskrivs det explicit hur den enskilda mark/fastighetsägaren vill ha makt att själv bestämma om denne vill bebygga mark som riskerar att drabbas av översvämningar. Vellinge kommun anser även att det är en samhällsekonomisk förlust att förbjuda bebyggelse nära kustlinjen. De implicita antaganden som kan läsas mellan raderna är att Vellinge kommun har kortsiktiga mål vad gäller att klimatanpassa kommunen och att deras intresse främst ligger i att tillgodose invånarnas behov snarare än att se till kommande generationer. De invånare som gynnas av detta är främst samhällsgrupper som äger mark i Vellinge kommun. De grupper som missgynnas är framtida generationer. Framtida generationer är de som måste ta ansvar för de beslut som fattas om bebyggelse idag. Detta gör framtida invånare i Vellinge kommun helt beroende av kostsamma tekniska lösningar, lösningar som helt bygger på ekonomiska intressen.

Vellinge kommun ser att utbildning viktig för att upplysa invånare om klimatfrågor och menar att skolan är *“...viktig för att sprida kunskap om och skapa intresse för energi- och klimatfrågor”* (Energi-och klimatprogram 2014:52). Utbildning ska enligt Vellinge kommun ge invånarna den kunskap de behöver för att *“...välja exempelvis kollektivtrafik istället för den egna bilen, använda förnybara bränslen istället för fossila bränslen, välja hållbart producerade konsumtionsartiklar och göra andra val som på olika sätt medför en minskad klimatpåverkan”* (ibid:52). Det antaganden som görs i denna mening är att barn och ungdomars beslut grundas på den kunskap de har och inte på hur de är uppfostrade. Det som inte nämns är att människor, trots hög utbildning och goda kunskaper om miljön och klimatet, är påverkade och styrs av sina ekonomiska förutsättningar och vanor och inte endast sina värderingar (Urry 2011). Det innebär att ansvar även ligger på andra vuxna i uppfostrande av barn och ansvarstagande för deras framtid.

I Kristianstad kommuns klimatanpassningspolicy finns explicita antaganden om att äldre personer, kvinnor och barn till viss del kommer drabbas hårdast av klimatförändringarna. Detta är samma mönster som globalt sett kan ses idag. I policyn diskuteras även yrkesgrupper som är mer utsatta än andra och då främst anställda inom hemtjänst och barnomsorg. Detta är grupper som främst består av kvinnor (SCB 2016). Det implicita som kan urskiljas är att det främst handlar om grupper i samhället som tillhör en samhällsgrupp med låg utbildning och låg lön.

Villkoren och omständigheterna för dessa yrkesgrupper kan på grund av klimatförändringarna försämrats i och med att yttre omständigheter som översvämningar och höga temperaturer kan orsaka problem.

Ytterligare ett explicit antagande i Kristianstad kommuns policy gäller anpassning till värmeböljor och hur installation av klimatanläggningar är ett alternativ för invånarna under de varmaste dagarna. Detta kan bli en dyr åtgärd för vissa grupper som äldre personer med dålig ekonomi och främst äldre ensamstående kvinnor kan bli en känslig grupp.

3.7 Explicita och implicita antaganden i förhållande till representerade sociala kategorier

I detta avsnitt diskuteras explicita och implicita antaganden i förhållande till de sociala kategorier som presenterades i avsnitt 3.5.

3.7.1 Bebyggelse och infrastruktur

I yttrandet från Vellinge kommun till Länsstyrelsen Skåne framkommer tydligt de värderingar och ideologi som kommunens styrande parti Moderaterna präglas av. Det är tydligt att individens frihet att styra över sina egna tillgångar är en av de viktigaste frågorna för Vellinge kommun vad gäller klimatanpassning inom området bebyggelse. Tilltron till att tekniska lösningar ska stoppa den stigande havsvattennivån kan tolkas som att kommunen använder kortsiktiga perspektiv som fokuserar på ekonomiska intressen. I Kristianstad kommuns klimatanpassningspolicy föreslås istället långsiktiga lösningar som tar hänsyn till höjd havsnivå, översvämningar och höga temperaturer. Till skillnad från Vellinge kommun instämmer Kristianstad kommun med Länsstyrelsen Skånes rekommendationer kring klimatanpassad.

Kristianstad kommun föreslår att nya byggnader bör klimatanpassas och förklarar även att äldre byggnader som inte är rustade för höga temperaturer eller översvämningar kommer att rustas för klimatförändringar. De nämner äldreboenden och förskolor som de med störst behov av tillsyn (Klimatanpassningsplan 2016:21). Utifrån ett intersektionellt perspektiv kan det bli problematiskt om det endast är en viss del av byggnaderna som uppförs som anpassas efter klimatet. Vilka byggnader som anses ha störst behov av att

anpassas säger även vilka samhällsgrupper som anses viktigast att skydda. Kristianstad kommuns klimatanpassningspolicy tar hänsyn till flera av de kategorier som presenteras i avsnitt 3.3.2, de som representeras i denna policy är främst olika ålder, vilket innebär att både barn och äldre personer finns representerade, även profession och klass inkluderas. För att skapa en bredare förståelse för fler samhällsgrupper skulle sociala kategorier som besitter makt och privilegier kunnat inkluderas i policyn (Choo & Ferree 2010). Detta eftersom en invånares påverkan på klimatet ser olika ut beroende på inkomst, yrke och vanor. Denna representation av social kategori med andra förutsättningar och intressen får istället valet av Vellinge kommun visa på.

Kommunal planering ses ofta som könsneutral vilket kan ha en negativ effekt på kvinnor eftersom könsneutralitet oftast gynnar mannen och manliga normer.

Det förväntas att kommunens invånare vill fortsätta leva som de gör i dagsläget. Tekniska lösningar för att invånarna ska inte behöva ändra på sina liv.

3.7.2 Hälsa

Kristianstad kommun tar i sin policy hänsyn till de hälsofaror som kan bli en konsekvens av klimatförändringarna. Policyn fokuserar främst på de värmeböljor som kan bli problematiska för äldre personer, barn och utsatta yrkesgrupper. Det nämns även att vattenföroreningar i grundvattnet kan bli ett problem och att hav, sjöar och vattendrag drabbas av försurning och övergödning till följd av hög temperatur. Kristianstad kommun föreslår att klimatanpassa äldreboenden men har ingen beskriven plan för de äldre personer som bor hemma eller på andra ställen som inte är kommunala. En stor del av äldre personer bor kvar i sitt hem vilket kan bli problematiskt vid värmeböljor, finns inget klimatanpassningssystem installerat kan det i värsta fall innebära att invånare avlider. Äldre personer och även andra personer med dålig ekonomi kan få det svårt att klara extrem hetta på sin egen hand. Även sjuka personer kan drabbas hårt av värmeböljor vilket inte omnämns i policyn. I och med klimatförändringarna kan detta leda till att äldre personer behöver mer omsorg och hjälp av anhöriga. Statistik visar att kvinnliga anhöriga tar störst ansvar för äldre släktingar och att omsorg av äldre ses som en kulturell tradition för invandrade kvinnor i Sverige. I och med att klimatförändringarna kan leda till ett större behov av anhörigas hjälp kan denna föreställning komma att förstärkas (de los Meyer & Mulinari 2012:118).

Vellinge kommun har inget avsnitt som handlar om människors hälsa men implicit kan antas att äldre personer bosatta i områden med stor risk för översvämningar kan få svårt att få hjälp om översvämningar drabbar områdena och exempelvis hemtjänst har svårt att nå fram.

3.7.3 Utsatta yrkesgrupper

De utsatta yrkesgrupperna som lyfts fram i Kristanstad kommuns klimatanpassningspolicy är de kvinnodominerade inom omsorg för äldre och barn men även manligt dominerande yrken som är fysiskt krävande. Det som framkommer i materialet är att de mest utsatta arbetena främst utförs av kvinnor och att arbetsmiljön för dem måste klimatanpassas för att vara möjlig att arbeta i. I Vellinge kommuns material diskuteras inga yrkesgrupper, men som nämns i avsnitt 5.3.2, kan hemtjänsten få problem med att nå områden som riskerar att drabbas av översvämningar. Det kan därför bli problematiskt att arbeta inom hemtjänsten om det är svårt att nå utsatta områden där äldre bor.

5. Slutdiskussion

Klimatförändringar är ett problem som inte endast drabbar den södra delen av jordklotet utan är något som även kommer bli märkbart i Sverige. Klimatanpassningar av samhället är därför viktiga att genomföra i tid för att minimera skador som annars kan bli allvarliga för samhället och invånarna. Det största ansvaret för klimatanpassning ligger på kommunerna och det är därför denna uppsats valt att undersöka klimatanpassningspolicyer/klimatanpassningsarbeten på kommunal nivå. Kristianstad och Vellinge kommun har kommit olika långt i utformandet av sin policy vilket framförallt blir tydligt då Kristianstad kommun har en väl utarbetad klimatanpassningspolicy och Vellinge kommun saknar en heltäckande. I den kritiska diskursanalysen har olika diskurser urskiljts och presenterats för att sedan tillsammans med materialet sättas in i ett sociala praktiken. I den sociala praktiken har den intersektionell teorin introducerats och de analysfrågor som utformats i avsnitt 3.2 har ställts till materialet för att besvara min frågeställning: *“vilken hänsyn tas till olika samhällsgrupper i kommunernas klimatanpassningspolicys?”*.

I de tre avsnitten 3.5, 3.6 och 3.7 som besvarar analysmodellens frågor blir det tydligt att kommunerna skiljer sig vad gäller hänsyn till samhällsgrupperna. I Kristianstad kommuns klimatanpassningspolicy inkluderas ett flertal samhällsgrupper och den risk klimatförändringarna innebär för dem. De identifierade samhällsgrupperna i Kristianstad kommuns klimatanpassningspolicy är äldre kvinnor, anställda inom omsorgsyркиn och barn. Policyn presenterar även typiskt manliga yrkesgrupper, exempelvis byggarbetare, som en riskgrupp men menar att dessa har fördelen att kunna avbryta sitt arbete vid extrem väderlek, något som anställda inom omsorgsyркиn inte har samma möjlighet till.

I Vellinge kommuns klimatanpassningsarbete blir det istället tydligt att mannen och det manliga är normen och det som styr kommunens arbete med klimatanpassning. De sociala grupper som förekommer här är framförallt grupper med makt och inflytande. Vellinge kommuns uppmuntrar invånarna till att minska

bilkörandet men genom att se frågan utifrån ett intersektionellt perspektiv blir det tydligt att deras uppmaningar främst riktar sig till kvinnor och barn. Deras klimatanpassningsarbete kan utifrån min analys av materialet ses ett förstärkande av den manliga normen i vilken tekniska lösningar ska ge invånarna möjlighet att fortsätta sina liv utan större anpassningar eller förändringar.

Det skulle bara intressant att göra en mer heltäckande studie över fler kommuner i Sverige för att se hur stor plats samhällsgrupper får i deras policys och arbeten med klimatanpassning. Det hade även varit intressant att följa upp Kristanstad och Vellinge kommun inom några år för att se hur det utvecklats.

6. Referenser

- Bergström, Boréus. (2005). *Textens mening och makt : metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Malmö: Studentlitteratur
- Bulkley, H & Newell, P. (2010). *Governing Climate Change*. New York: Routledge
- Choo, Hae Yeon, and Myra Marx Ferree. (2010). Practicing intersectionality in sociological research: A critical analysis of inclusions, interactions, and institutions in the study of inequalities. *Sociological Theory* 28 (2): 129-49.
- de los Reyes, P & Mulinari, D. (2012). *Intersektionalitet - Kritiska reflektioner över (o)jämlighetens landskap*. Malmö: Liber
- Energi-och klimatprogram - med utblick mot 2020. Vellinge kommun. (2014). http://www.klimatsamverkanskane.se/sites/all/files/2014energiochklimatprogram_vellingekommun.pdf. Hämtad: 16.12.05
- Frischmann, B. M. (2012). *Infrastructure: The Social Value of Shared Resources*. Oxford: University Press
- Godfrey, Phoebe & Torres, Denise (red.). (2016). *Systemic crises of global climate change: intersections of race, class, and gender*. New York: Routledge
- Hawthorne, S. (2009). The diversity matrix: relationship and complexity. In: A. Salleh, ed. *Eco-sufficiency & global justice: women write political ecology*. London: Pluto, 87–106.
- Jørgensen Winther, M & Philips, L. (2013). *Diskursanalys som teori och metod*. Malmö: Studentlitteratur
- Lykke, N. (2014). Intersektionalitet - ett användbart begrepp för genusforskningen. *Kvinnovetenskaplig tidskrift*
- Lykke, N. (2005). Nya perspektiv på intersektionalitet. Problem och möjligheter. *Kvinnovetenskaplig tidskrift*. 2-3.05. S 7-17.
- Länstyrelsen Skåne. (2011) *Klimatanalys för Skåne*. http://www.lansstyrelsen.se/skane/SiteCollectionDocuments/Sv/miljo-och-klimat/klimat-och-energi/klimatanpassning/kunskapsunderlag/SMHI_klimatanalys_2012.pdf Hämtad 16.12.03.
- Klimatanpassningsplan beskrivning, Kristianstad kommun (2016). <https://www.kristianstad.se/upload/Milj%C3%B6%20Energi/dokument/klimatkommunen/2016-03-02Klimatanpassningsplanbeskrivning.pdf>. Hämtad: 16. 12.10
- Kronsell, A & Kaijser, A. (2014). Climate change through the lens of intersectionality. *Environmental Politics*, 23:3, 417-433

Naturvårdsverket (2013) *FN:s klimatpanel Klimatförändring 2013 Den naturvetenskapliga grunden* <http://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer6400/978-91-620-6592-8.pdf> Hämtad 16.12.05

Naturvårdsverket (2015) *Allmänheten och klimatförändringen 2015* <http://www.naturvardsverket.se/upload/miljoarbete-i-samhallet/miljoarbete-i-sverige/klimat/attitydundersokning/klimat-attityd-rapport-20150522.pdf> Hämtad 16.12.05

Regeringskansliet (2016) *Klimatavtalet från Paris* <http://www.regeringen.se/regeringens-politik/klimatavtalet-fran-paris/> Hämtad 16.12.15

Regional handlingsplan för Klimatanpassning i Skåne. Vellinge kommun. (2014). <http://www.vellinge.se/Global/Kommun-politik/140521%20Utkast%20Klimatanpassning.pdf>. Hämtad: 16.12.05

Urry, J. (2011). *Climate change and society*. Cambridge: Polity Press

Vellinge kommun (2016) *Statistik* <http://www.vellinge.se/kommun-politik/kommunfakta/befolkning/#11> Hämtad 16.12.03

Vägverket (2005) *Res jämt: tankar kring ett jämställt transportsystem* <http://docplayer.se/7596570-Publikationsnr-2005-100-res-jamt-tankar-kring-ett-jamstallt-transportssystem.html> Hämtad 16.11.28.